Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Brorson, Hans Adolph

Titel: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

Citation: Brorson, Hans Adolph: ”Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956”, i Brorson, Hans Adolph: *Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956*, 1951-56, s. 522. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brorson03grval-shoot-idm140139952852768/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Svane-Sang ; Lissabon ; Mindre digte ; Prosaskrifter ; Tillæg : Paul Diderichsen: Filologisk redegørelse. Arthur Arnholtz: Brorsons vers- og sangkunst. - 1956

samme melodi. To paralleler hos Sperontes (I, 57: »Sanfte Ruhe« og 1. Fortsætzung 30: »Find wie lange«) kommer vel næppe i betragtning. Ingen folkemelodier. — F. 5775 (66 mel., en af G. Josephus). Z. 3685-3780.

XXIV

33 (315): O du min Immanuel —
60 (343): Op min ånd, op fra dit ier —

Til Kiænodlet nr. 16 havde Brorson oversat »Nun das alte Jahr ist hin« i samme strofe og med melodi hos Freylingh. 1704. Muligt er det denne, vi finder omsunget hos Sand I, 95 a og c. Sand I, 95 b og III, 49 viser måske hen til andre pietistmelodier, som ikke er sporet. Sand I, 103 og MM. 562 (svensk ≈ Gudbr. 7) siger mig intet. El. II, 1, s. 23 er muligvis en ombygning af »Herre, jeg har handlet ilde«. — F. 4945 (4 mel.). Z. 3312-3323 (3314 — også i F. — af Josephus i Scheffiers »Seelenlust« 1657 har svag lighed med Sand I, 95 b).

XXVIII

39 (322): Arme skrøg gør i log —
40 (323): Goliath drog fra Gath —

De sært, men ens byggede strofer har forskelligt linietal, Goliath-visen 22 uden gentagelser, dialogen (Sv. 39) 26 + de 4 første udskrevet samt en ubestemt repetitionsdel. Indtil videre kan det nok forsvares at betragte dem under ét. Brorson kalder selv nr. 40 »en kæmpevise«, hvilket Brandes (Saml. skr. XII, 1902, s. 241) og Brix (anf. skr. s. 210) forstår som folkevise. Metrisk er det imidlertid en børnerimsmanér (som »Pandeben, godt det gjøre«), Brorson benytter. En anvendelse i kunstsangen (Thielos Oder I, 1751, s. 25):

»Dejlighed / kærighed
letteligen kan opvække.
Skønheds pragt / har en magt,
som os snart belage kan« osv.

kommer næppe i betragtning p. gr. a. de skiftende mandlige og kvindelige versudgange. En tysk tælleremse (Des Knaben Wunderhorn II, 1808, s. 347-350):

»Bons dies, Bock! / Del Grats, Block!
Wo sind nun die Hosen, Bock?«

varierer over det rytmiske motiv, sammentrækker eller udvider det. Melodien ikke fundet.

Kun to folkemelodier er mig bekendt, en hos Sand (III, 19) og en, meddelt mig i juli 1955 af lektor Alf Bo, Lyngby (den har været min kone bekendt fra afd. læge Ellen Hullas og begynder (alm. bogstaver for ½-dels noder, kursiverede for ¼-noder): c' c' *e* / g g *c*). Ingen af dem røber ældre forbilleder. Børnerimsmanéren gør det imidlertid nærliggende at tænke på den udbredte franske vise »Ah, vous dirai-je, Maman«, kendt herhjemme til tekster som »A B C D E F G« og i varianter til »Jeg gik mig over sø og land«, »Skære, skære havre« og »Bro, bro brille« (se »La Clé du Caveau«, Paris 1810, nr. 25, og Schier. I, 192, m. henv. til W. Danckert om de tyske, svenske og norske melodiformer). Noteret med bogstaver som før, strøfle Goliath-visen da lyde:

2/4 /: g g g / a a g / f f e e / d d c :/
/ g g f / e e d / g g f f / e e d /
/ c c g / a a g / f f e e / d d c //

Naturligvis kun en gisning.

XXXI

43 (326): Klag dig ikke for trang på drikke —
44 (327): Her vil ties, her vil bies —

De to digte har hver sin form for metrisk forlinelse. Begge varierer strofernes enkelte linier ved at skifte mellem 2- og 3-stavelses fødder og holder så strofernes kongruente. Det er linie-variationen i de to digte, der er forskellig. Nr. 43 nøjes med i hver linie at sætte trisyllablen i 2. taktled. Nr. 44 tiltager i bevægelhed ved en gradvis forøgelse af 3-stavelses fødder gennem de første 4 linier og falder så atter til ro i gentagelsesdelen. Denne sidste teknik er så udtryksfuld, så kunstfuld og påfaldende, at Ch. Th. Barford har forsagt, ganske vist uden held, at efterligne den direkte: »Lad den røge / ingen vige, / fordi han har laderne fulde« (Graae I, 108). Den er også så markant, at man fristes til at tænke sig den skabt til et melodiforslag. Men til ingen af de to sange har jeg fundet egentlige strofeparalleler eller melodier med netop disse metriske variationer.

Bedømmer man dem grovere som blotte varianter af Brorsons trokæiske 6-liniede strofe: »Jeg er rede til at bede« (Klen. 138) eller hans 4-liniede (+ gentagelse): »Dig min søde / skal at møde« (Klen. 20) eller »Hvem der havde dog forfaret« (Klen. 238), dukker nogle melodimuligheder op. Til Klen. 138 kan, forunden den vansirende »Herre, jeg har handlet ilde« (Brorsons angivelse, Klen.registr. 48) tænkes G. Chr. Strattners til J. Neanders digt (Bundeslieder 1691) og melodien til samme salme hos Freylinghausen. Til Klen. 20 og 238 bringer Freylinghausens 7. art 5 melodier, som med gentagelse af 1. eller 2. strofehalvdel kan have været benyttet. Af disse gengives melodien til »O, der alles hätt' verloren« hos Pont. (»O, den alting kunde drømme« -- Klen.registr. 100 a), og af denne findes en norsk folkelig variant (El. I, 1, 9) til »Her vil ties« — med 1. tilføjets fordoblet og ¾s takt, som det klæder tekstvariationerne bedst. — Over for dette fund taber de andre overleveringer i betydning. Sand (I, 135 = MM, 1188) til »Dig min søde«, MM. 1162 (tysk 1698) til »Jeg er rede« og Li. 185 til teksten.

Ved siden af El. I, 1, 9, står, som vist af Torben Krogh (Ældre da. teater 1940, s. 295, og radioforedrag 11.1.43) Folie d'Espagne-melodien (Klen.registr. 60), som Brorson utvivlsomt har kendt fra sin broder Nicolais salme (Klen. 275). Måske har den været i hans hoved til Marias vuggesang fra J. K. Schandrups (d. 1720) »Helligtrekongers komedie« (Skrifter v. P. Phönixberg 1728 med denne melodiangivelse) — med linier som »Vinterens trænger / mere og strænger«. Måske Brorsons vending blot er efter et ordsprog.

XXXII

45 (328): Skal vi ustridig hist —

I det ret sjældne metrum findes en anon. 17. årh.s melodi (F. 750), en af J. B. Ables »Arien« 1662: »Nun hab ich ausgehauchet«, og en fra Neuss 1692 (Z. 5224/25). Jeg har ikke haft lejlighed til at konferere disse med de danske forsamlingstoner (Sand I, 116; MM. 901) og den interessante norske koralomsyngning (El. III, 1, 9).

XXXVI

50 (333): Ak, hvad er dog liden lang —
57 (340): Ve dig, Edoms trygge egn —
58 (341): Se dig, Sion! vidt omkring —

Paralleler til den almindelige strofe i Klenodiet: »Jesus han er syndres ven« (110), »Sørger du endnu, min sjæl« (181) og »Jesu! når jeg sindet ned« (231), samt hos Foss (70) og Speronies (1, 9, 11 og 28). Til Klen. 110 har Brorson brugt Crügers »Jesus, meine Zuversicht«; den er nok identisk med de andre melodiangivelser (se Klen.registr. 50 og 114) og med J. A. L. Holms forslag til alle tre Svanesange